

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Майя Димитрова Кузова

(Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“)

по процедура за заемане на академичната длъжност ‘професор’

Със заповед № РД38–540/20.09.2022 на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) съм определена за член на научното жури в конкурса (ДВ, бр. 61 / 02.08.2022) за заемане на академичната длъжност ‘професор’ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Съвременен руски език – Прагматика).

Единственият кандидат, участващ в конкурса, е доц. д-р Силвия Атанасова Петкова от катедрата по руски език към Факултета по славянски филологии на СУ. Представеният от нея комплект материали е в съответствие с Чл.118 ал (1) и (3) от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на СУ и включва: автобиография; копия от дипломи; монография; списъци на научните публикации, конференции, проекти, научни ръководства; копия на публикациите, избрани за участие в конкурса (и техни резюмета); изискуемите служебни удостоверения и справки, включително за оригиналните научни приноси, за индексирани и цитирани, за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 2б от ЗРАСРБ. Документите са налични с пълно текстово съдържание. Подлежащите на рецензиране трудове включват: отпечатана (на руски език) книга (*Эвфемизмы в современных медиатекстах. Коммуникативно-прагматический аспект*); раздел в колективна монография; 30 статии; съставителство на речник (в съавторство)..

Общо представяне на кандидата

Силвия Петкова е завършила (1987) специалност *Руска филология* в СУ (с втора специалност *Психология*). През 1994 защитава дисертация за присъждане на научна степен ‘доктор’ (PhD) (МДУ „М. В. Ломоносов“, Русия). След успешно издържан конкурс през 1994 е назначена за асистент в Катедрата по руски език на СУ. През 2010 е избрана за доцент по Съвременен руски език – семантика и прагматика. Завършила е редица специализации и квалификационни курсове (в Япония, Русия), свързани с преподавателската и научноизследователската дейност

От 1994 преподава практически руски език в специалност „Руска филология“, а от 2020 е ръководител на Катедрата по руски език във ФСлФ на СУ. Към момента е титуляр на 8 задължителни и избираеми лекционни курса (5 за бакалаври и 3 за магистри); ръководител е на МП „Език. Култура. Превод“. Под научното ѝ ръководство са написани 15 дипломни работи, извела е до успешна защита двама докторанти. Била е ръководител или част от екипа на университетски, национални и международни проекти; членувала е във вузовски и национални експертни комисии, участвала е в 16 научни журита по конкурси за заемане на академични длъжности и присъждане на научни степени. От 2011 е член на редколегията на сп. „Съпоставително езикознание“. Член е на Дружеството на русистите в България и Българската национална мрежа на преподавателите по руски език и култура. Освен руски език, владее английски език (ниво C1) и френски език (ниво A2).

Научните интереси на доц. д-р С. Петкова са в областта на лингвистичната прагматика, семантиката, съпоставителната лексикология, теорията на превода, анализа на дискурса. Участвала е в множество национални и международни научни форуми (Лайпциг, Белград, Нови Сад, Санкт-Петербург, Челябинск). Автор е на 2 монографии, раздел от колективна монография, 60 научни статии, 4 рецензии на книги, 2 обзора, 4 хроники и персоналии; съавтор е на университетски учебник и двуезичен речник.

Характеристика на монографичния труд

Книгата *Эвфемизмы в современных медиатекстах. Коммуникативно-прагматический аспект* (София: Парадигма, 2022, 282 стр. ISBN 978-954-326-490-2) разглежда руските евфемизми в контекста на постсъветския и съвременния медиен дискурс от позициите на комуникативно-прагматичния подход. Цялостната концепция е оригинална и много актуална. Работата е удачно замислена, умело изпълнена, методологически и терминологично прецизна, в

композиционно отношение следва логиката на проблемите. Структурата на текста е отчетлива, обособени и рамкирани от **Увода** и **Заклучението** са **4 глави**.

Уводът стегнато въвежда обекта на анализ, давайки ясна представа за целите на изследването. Обговорена е многоаспектността на явлението, привлекло научния интерес, аргументиран е подходът към него – към възможностите на лексикалната семантика и стилистиката се налага да бъде привлечена широка антропоцентрична парадигма от знания (ресурсите на лингвистичната прагматика, социолингвистиката, лингвокултурологията). Посочени са източниците и хронологията на емпиричния материал. Авторските търсения са обслужени от комплексен методологически апарат, като основен е изведен методът на контекстуално-ситуативния анализ. Непосредствен негов обект са евфемизмите от лично битовата сфера и отнасяните към комплекса на политкоректните. Още тук е заявен и акцент върху потенциала на евфемизмите да придават на медийния текст особена речева тоналност – въвеждайки емоционално-оценъчни нюанси, те го снабдяват със знакова експресия.

В **Глава 1** са разработени подстъпите към общата тема – през *младия* лингвистичен интерес към табуизацията и непряката номинация, през нарастващото научно любопитство към спецификата на явлението и социалната му обусловеност в различни сфери на живота. Представени са различни авторски дефиниции, позиции и подходи към определянето на евфемизмите като лингвистична категория. Отсъствието на общоприети критерии за идентификацията им, лутанията между тесен и широк подход в немалка степен, според доцент Петкова, се дължат на „различията в разбирането на целите и мотивите, пораждащи използването на евфемизми“ (с. 18). На фона на общата ситуация се открояват позициите на Силвия Петкова: въведен е понятийно-терминологичният апарат на изследването, дефинирани са понятията „евфемизъм“ и „евфемизация“, определени са същностните им признаци, отграничени са двата базови класа евфемизми: **етични** (от лично битовата сфера, митигативно-оценъчните и политкоректните) и **манипулативни** (които остават извън фокуса на обсъжданата книга). Интригуващи са параграфите, посветени на езиковото табу, (де)табуизацията, стигматичността на денотата, на явлението *политкоректност* като културно-поведенческа проява на социална толерантност. Приближават се към конкретните цели параграфите за механизмите на вторична номинация и семантично префокусиране, за процесите на фразеологизация, за системната приемственост и речевата динамика в евфемистичните корпуси.

Глава 2 запознава с теоретичните основи на прагматичния анализ. Актът на евфемизация е разгледан през призмата на правилата за речева комуникация, съотнесено с принципите на кооперацията (Х. П. Грайс) и на учтивостта (Дж. Лийч). Описани са компонентите на прагматичното значение на евфемизмите – онези допълващи денотативното им съдържание оценъчни, емоционално-експресивни, асоциативни, стилистични, социокултурни оттенъци, които „облагородяват денотата“, придават му „по-приемлив (по-благопристоен или достоен) образ“ (с. 80). Обсъдени са (не)прозрачните *комуникативни намерения* (по теорията на Х. П. Грайс) в синхрон с тяхното всъщност *дешифриране* (при евфемизацията) чрез съзнателния избор на речево действие, чиято „иманентна съставка е оценката“ (с. 88). Разглеждат се някои характерологични аспекти при функционирането на евфемизмите като важни стратегически езикови средства в медийните текстове. Любопитни са параграфите за игровите и ироничните трансформации на евфемизмите, вливащи се в широкия поток на развлекателно-разкрепостената тоналност на комуникация, охотно възприемана в медийното пространство.

Глава 3 и **Глава 4** представят *поведението* на лично битовите и политически коректните евфемизми в медийния контекст. Анализираните класове са организирани в тематични групи за косвено обозначаване на съответните обекти на номинация. Показателни са коментарните части, установяващи закономерностите: **евфемизмите от лично битовата сфера** типично спазват максимата за такт, заместват частично или напълно табуирана / ненормативна лексика, стратегически преследвайки т. нар. негативна учтивост (дистанциране); **политически коректните евфемизми** набират скорост, *странят* от всяка проява на дискриминация (по изведени за социалната сфера показатели) и обслужват предимно сферата на публичната комуникация. Понеже там е висока степента на самоконтрол и тъй като правилната им употреба характеризира „лингвопрагматичната компетентност на високообразованата езикова личност“, тези евфемизми запазват характера си на „непрозрачни, сложни конструкции с подчертано

конвенционално значение“ (с. 191). Предпочитаната им употреба е социално регламентирана, насърчавана и при реализация издава статута на интелигентен участник в комуникацията.

В **Заключението** са концентрирани и обобщени основните резултати от изследването. Материалите свидетелстват, че актът на евфемизация по-скоро е осъзнат, отколкото налаган от строги правила избор на говорещия (вж. с 263). Потвърдена е пригодността на прагматическия подход за анализ на евфемизмите в реалността на комуникацията. **Библиографията** включва 171 заглавия и 18 лексикографски източника.

Доц. С. Петкова ни представя фактологически богата и нелека за изпълнение разработка, поднесена уверено и подредено. Систематизирана и коментирана е богата информация, а резултатът от обработката е убедителен. Всички тематични съставки са на мястото си, няма диспропорции, монолитността на текста е органична.

Обща характеристика на трудовете извън монографията

Публикациите са от периода **2011-2022** и присъстват (вкл. онлайн) в авторитетни сборници и периодични издания в България и чужбина (Москва, Магнитогорск, Тула, Челябинск, Астана). От тях 3 са с Impact Factor (реферирани и индексирани в SCOPUS, РИНЦ). Болшинството са в областта на **съвременния руски език (прагматика)**. Със сменящи и допълващи се акценти те изследват проблеми, близки до идеите в монографията, или засягат други (общи и частни) проблеми на медийната реч: организация на диалогичния текст, експресивни диалогични реакции, вторична експресивизация на перифрази, стратегии на непряката комуникация, прагматичен потенциал на вметнатите единици, жаргонната лексика, сленгизмите, обръщението); разглеждат се въпроси от **теорията на превода** и по **методика на чуждоезиковото обучение** (в съавторство). Стилът на статиите е аналитичен, логиката в построяването на текстовете и извеждането на внушенията им е безупречна.

Според официалното уверение, издадено от Отдел „Библиотечно-информационно обслужване“ на УБ при СУ, индексирани публикации са **13**, публикациите, отразени в библиотечни каталози са **27**, установени са **над 120 цитирания** (*Scopus ELSEVIER, CEEOL, Киберленинка, eLIBRARY.ru /РИНЦ, Google Наука*).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализираният материал и в книгата, и в представените публикации, научната му интерпретация и компресираният обем лингвистично знание са оригинално авторско дело. Не се откриват следи от плагиатство. Потвърждавам обективността на съответната *Справка* за научните и приложни приноси. Трудовете в своята цялост напълно отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за прилагането му и съответния Правилник за условията и реда за заемане на академични длъжности на СУ.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за изследователските качества и приносите на кандидата в обявения конкурс. **Предлагам на почитаемото научно жури да присъди академичната длъжност ‘професор’** на доц. д-р Силвия Атанасова Петкова в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Съвременен руски език – Прагматика).

28.11.2022 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Майя Кузова)